

College voor Toetsen en Examens

FRIESE TAAL EN CULTUUR VWO

VAKINFORMATIE
STAATSEXAMEN 2023

Versie: 1 april 2022

De vakinformatie is vastgesteld door het College voor Toetsen en Examens (CvTE). Het CvTE is verantwoordelijk voor de afname van de staatsexamens voortgezet onderwijs en draagt zorg voor de kwaliteit en het niveau van de examens.

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is belast met de praktische uitvoering en organisatie van de staatsexamens. Met vragen over deze vakinformatie kun je contact opnemen met de afdeling Examendiensten van DUO: (050) 599 89 33 of staatsexamens@duo.nl.

INHOUD

1	INLEIDENDE OPMERKINGEN	4
2	EXAMENPROGRAMMA	4
3	CENTRAAL EXAMEN	4
4	COLLEGE-EXAMEN	5
4.1	SCHRIFTELIJK COLLEGE-EXAMEN	5
4.2	MONDELING COLLEGE-EXAMEN	5
5	BEREKENING EINDCIJFER	6
	BIJLAGE 1 BESCHRIJVING EXAMENSTOF	7
	BIJLAGE 2 LITERATUURDOSSIER	9
	BIJLAGE 3 VOORBLAD	10
	BIJLAGE 4 KEUZELIJST	11

1 INLEIDENDE OPMERKINGEN

- Het staatsexamen Friese taal en literatuur vwo heeft drie onderdelen: een centraal examen (paragraaf 3), een schriftelijk college-examen (paragraaf 4.1) en een mondeling college-examen (paragraaf 4.2).
- Je moet je literaturofficeel op papier, in tweevoud, vóór 1 april 2023, opsturen naar DUO (zie Bijlage 2).
- Het examenprogramma voor Friese taal en cultuur is bij havo en vwo gelijkvormig. De teksten en vragen zijn aangepast aan het niveau.
- Je kunt je voorbereiden met behulp van een lesmethode.
- In het document 'Toegestane hulpmiddelen' (onder [Vakinformatie voor het staatsexamen](#) op de site van DUO) staat vermeld welke hulpmiddelen je zelf voor het examen moet meenemen.

2 EXAMENPROGRAMMA

Het examenprogramma is verdeeld in domeinen en subdomeinen. De beschrijving van de domeinen staat in [Bijlage 1](#).

In onderstaande tabel geeft een 'ja' aan in welk examen een (sub)domein getoetst kan worden.

Tabel 1 verdeling van domeinen en subdomeinen over de verschillende examens

domein	centraal examen	schriftelijk college-examen	mondeling college-examen
A. leesvaardigheid	ja	nee	nee
B. mondelinge taalvaardigheid	nee	nee	ja
C. schrijfvaardigheid	nee	ja	nee
D. literatuur	nee	nee	ja
E. Friese taal en cultuur	nee	nee	ja

3 CENTRAAL EXAMEN

Het centraal examen toetst leesvaardigheid ([2 Examenprogramma](#) en [Bijlage 1](#)). Er zijn meerkeuzevragen en open vragen. Beantwoord een open vraag in het Fries of in het Nederlands. Dit examen duurt 150 minuten.

4 COLLEGE-EXAMEN

4.1 SCHRIFTELIJK COLLEGE-EXAMEN

Het schriftelijk college-examen toetst schrijfvaardigheid (zie [2 Examenprogramma](#) en [Bijlage 1](#)). Voor schrijfvaardigheid krijg je deelcijfer a, met wegingsfactor 0,3. De duur van dit examen is 150 minuten.

Je krijgt een of meer schrijfoopdrachten. Voorbeelden van opdrachten zijn: schrijf een informele e-mail, een bijdrage aan een blog, een commentaar op een forum, een verslag van een gebeurtenis, een berichtje aan een collega of een opiniërend stuk in de krant.

Bij de beoordeling van de schrijfoopdracht wordt gelet op: inhoud, grammaticale correctheid, spelling/layout/interpunctie, woordgebruik en coherentie. Bovendien wordt gelet op het aantal woorden. Het minimum aantal te gebruiken woorden bij de schrijfoopdracht is 500.

4.2 MONDELING COLLEGE-EXAMEN

In het mondeling college-examen worden spreekvaardigheid, gespreksvaardigheid, literatuur en cultuur getoetst (zie [2 Examenprogramma](#) en [Bijlage 1](#)). Het mondeling college-examen (exclusief de voorbereiding van de casus) duurt in totaal 40 minuten.

Het examen bestaat uit twee delen: een voordracht en de bespreking van literatuur. Het wordt in het Fries afgenomen. Het onderdeel luistervaardigheid wordt beoordeeld tijdens het gesprek. Het onderdeel cultuur is verweven met alle onderdelen.

Op de site van DUO staan onder het kopje 'Ook mondeling examen doen' [informatiefilmpjes](#) waarin getoond wordt hoe een mondeling college-examen verloopt.

Voorbereiding casus

Voorafgaand aan het mondeling college-examen krijg je 20 minuten tijd om je voordracht voor te bereiden aan de hand van een casus (een artikel en/of afbeelding) die je in het voorbereidingslokaal ontvangt. Je mag aantekeningen maken. Deze aantekeningen mag je bij het gesprek als hulpmiddel gebruiken.

Voordracht (deelcijfer b)

Het examen start met jouw voordracht in het Fries over de casus van ca. vijf minuten. Vervolgens stellen de examinatoren daar gedurende 20 minuten vragen over.

Bespreking literatuur (deelcijfer c)

In het tweede deel van dit mondeling college-examen wordt je kennis van de literatuur getoetst aan de hand van je ingestuurde literaturofficeel. In [Bijlage 2](#) staan de voorwaarden waaraan dit literaturofficeel moet voldoen. De bespreking duurt 20 minuten.

Tabel 2 overzicht van het mondeling college-examen

opdracht	taal	tijdsduur	deelcijfer	wegingsfactor
bestuderen van de casus in het voorbereidingslokaal		20 minuten		
voordracht over de casus en vragen naar aanleiding daarvan	Fries	20 minuten	b	weging: 0,4
bespreking literatuur	Fries	20 minuten	c	weging: 0,3

5 BEREKENING EINDCIJFER

Het eindcijfer is het gemiddelde van het cijfer voor het centraal examen en het cijfer voor het college-examen.

Eindcijfer: (cijfer centraal examen + cijfer college-examen) gedeeld door 2, afgerond op een heel getal.

Het cijfer voor het college-examen wordt berekend door elk van de deeltijfers te vermenigvuldigen met de bijbehorende wegingsfactor, de resultaten bij elkaar op te tellen en de uitkomst vervolgens af te ronden op 1 decimaal.

Cijfer college-examen: (0,3 keer deeltijfer a + 0,4 keer deeltijfer b + 0,3 keer deeltijfer c), afgerond op 1 decimaal.

BIJLAGE 1 BESCHRIJVING EXAMENSTOF

DOMEIN A. LEESVAARDIGHEID

Je kunt van in het Fries geschreven artikelen en verslagen:

- de hoofdgedachte van een tekst(gedeelte) aangeven;
- relaties tussen delen van een tekst aangeven;
- conclusies trekken met betrekking tot intenties, opvattingen en gevoelens van de auteur;
- standpunten en argumenten herkennen en onderscheiden.

DOMEIN B. MONDELINGE TAALVAARDIGHEID

Luistervaardigheid

Je kunt van een in het Fries gesproken betoog of uiteenzetting:

- de hoofdgedachte van de tekst of tekstgedeelten verwoorden;
- opvattingen en gevoelens van de spreker benoemen;
- standpunten en argumenten herkennen en onderscheiden;
- het beoogde publiek en het spreekdoel benoemen.

Spreekvaardigheid

Je kunt verworven informatie adequaat in het Fries presenteren met het oog op doel en publiek en daarbij standpunten en argumenten verwoorden.

Gespreksvaardigheid

Je kunt in een gesprek in het Fries adequaat:

- informatie vragen of verstrekken met het oog op doel, publiek en gespreksvorm;
- reageren op bijdragen van luisteraars of gespreksdeelnemers.

DOMEIN C. SCHRIJFVAARDIGHEID

Je kunt adequaat in het Fries:

schriftelijk informatie vragen en verstrekken;

- verworven informatie schriftelijk presenteren, rekening houdend met doel en publiek en daarbij standpunten en argumenten verwoorden of uitdrukking geven aan gevoelens;
- een verslag schrijven.

DOMEIN D. LITERATUUR

Literaire ontwikkeling

Je kunt beargumenteerd verslag uitbrengen van jouw leeservaringen met een aantal door jou geselecteerde literaire boeken. De boeken zijn oorspronkelijk geschreven in de Friese taal.

Literaire begrippen

Je kunt literaire tekstsoorten herkennen en onderscheiden, en literaire begrippen hanteren bij de interpretatie van literaire teksten.

Literatuurgeschiedenis

Je kunt een overzicht geven van de hoofdlijnen van de Friese literatuurgeschiedenis en de gelezen literaire boeken plaatsen in historisch perspectief.

DOMEIN E. FRIESE TAAL EN CULTUUR

Friese taal

Je kunt:

hoofdlijnen aangeven van de historische ontwikkeling van de Friese taal;

- voorbeelden geven van taalverandering en interferenties;
- de hedendaagse positie van de Friese taal als minderheidstaal binnen de regionale, de Nederlandse en de Europese samenleving verwoorden;
- de rol en de maatschappelijke betekenis van de Friese taal in het openbare leven beschrijven;

- beargumenteerd verslag uitbrengen van jouw studie naar of ervaringen met een taalkundig verschijnsel in Friesland.

Friese cultuur

Je kunt:

- (door middel van voorbeelden) een overzicht geven van uiteenlopende Friese cultuuruitingen;
- beargumenteerd verslag uitbrengen van jouw ervaringen met enkele Friese cultuuruitingen.

Een uitgebreide beschrijving van de examenstof staat in de [syllabus](#) op [Examenblad.nl](#).

BIJLAGE 2 LITERATUURDOSSIER

SAMENSTELLEN LITERATUURDOSSIER

- Kies negen boeken uit de keuzelijst ([Bijlage 4](#)).
- Het moet gaan om volledige en oorspronkelijk Friestalige boeken.
- Scholieren -of studentenuitgaven zijn niet toegestaan.
- Zorg voor variatie:
  - niet meer dan twee boeken van hetzelfde genre
  - één titel per auteur
  - boeken uit verschillende letterkundige tijdperken
  - minimaal drie boeken uit de periode vóór 1945

Op je lijst vermeld je per gelezen boek:

- de schrijver
- de titel
- het jaar van eerste publicatie
- het aantal bladzijden

De boeken dienen in chronologische volgorde te worden vermeld. Ga hierbij uit van het eerste jaar van publicatie.

Je maakt per gelezen boek een samenvatting van minimaal 10 tot maximaal 16 regels in het Nederlands of Fries.

Gebruik het voorblad ([Bijlage 3](#)) voor het noteren van jouw gegevens.

Neem voor jezelf de lijst en samenvattingen mee naar het examen.

OPSTUREN LITERATUURDOSSIER

Je stuurt op papier in tweevoud vóór 1 april 2023:

- het voorblad
- de lijst met gelezen boeken
- de samenvattingen van de boeken

naar:

DUO staatsexamens vo
Postbus 30158
9700 LK Groningen

Neem contact op met [DUO](#) als je na 3 weken nog geen ontvangstbevestiging hebt ontvangen. Kandidaten die geen literaturoffier hebben opgestuurd, worden voor dit vak niet opgeroepen voor het mondeling examen.

Bovenstaande regeling geldt alleen voor reguliere staatsexamenkandidaten. Kandidaten uit het vso sturen het literaturoffier niet op, maar hebben het wel op school klaarliggen, uiterlijk op 1 april. Je mag na het opsturen van het literaturoffier één werk vervangen door een ander werk. Dit kan alleen op voorwaarde dat je de gewijzigde lijst met gelezen werken op de dag van het examen uiterlijk 9.30 uur in tweevoud inlevert bij het secretariaat. Wie geen gewijzigde lijsten inlevert, wordt geëxamineerd aan de hand van de lijst die vóór 1 april is opgestuurd.

BIJLAGE 3 VOORBLAD

Literaturodossier
Friese taal en cultuur
staatsexamen vwo
(inzenden vóór 1 april 2023)

Persoonsgegevens

Voornaam en achternaam:

Examen Dienst (ED)-nummer:

BIJLAGE 4 KEUZELIJST

De boeken in de tabel hieronder zijn een garantie voor een lijst met voldoende literair gehalte. Je bent verplicht eruit te kiezen.

Boeken die wél in de vakinformatie van 2021 en 2022 stonden, maar niet meer op onderstaande lijst staan, zijn ook toegestaan.

Tabel 3 keuzelijst

Schrijver	Titel	Jaar van eerste publicatie	Voor het laatst mogelijk in examenjaar
Brolsma, Reinder	Grûn en minsken	1940	
Dykstra, Waling	De silveren rinkelbel	1856	
Haisma, Nyckle J.	Paed oer 't hiem	1937	
Haisma, Nyckle J.	Paed nei eigen hoarnleger	1940	
Holtrop, Teatse Eeltsje	De wylde boerinne	1915	
Houten, Ulbe van	De sûnde fan Haitze Holwerda	1938	
Kiestra, Douwe H.	De froulju fan de fetweider	1939	
Kloosterman, Simke	De Hoara's fen Hastings	1921	
Kloosterman, Simke	It Jubeljier	1927	
Kloosterman, Simke	Hengist en Horsa	1933	
Andringa, Greet	Ikarusblau	2011	
Berga, Wilco	It Portret	2002	
Berga, Wilco	Eilândochters	2004	
Claus, Marga	Oxzana, ferhaal fan in flechteling	2000	
Jong, Steven de	De Wuttelhaven del	1986	
Ploeg, Durk van der	It wurk fan 'e duvel	2000	
Riemersma, Trinus	Nei de klap	2014	
Riemersma, Trinus	Fabryk	1964	
Schoorstra, Willem	Swarte ingels	2004	
Speerstra, Hylke	De treastfûgel	2013	
Terpstra, Arjen	Hearen fan Fryslan	2008	
Tiemersma, Koos	De Ijedder	2002	
Akker, Froon [=Tiemersma, Koos]	Einum	2012	
Wadman, Anne	Smearlappen	1963	
Zandbergen, Ale S. van	Littenser merke	2013	
Zandbergen, Ale S. van	Famke famke	2017	

COLLEGE VOOR TOETSEN EN EXAMENS

Het College voor Toetsen en Examens is namens de overheid verantwoordelijk voor de kwaliteit en het niveau van de centrale examens en toetsen in Nederland. Het heeft verschillende examens en toetsen onder zijn hoede.

cvte.nl

SAMEN BOUWEN WE AAN GOEDE TOETSEN EN EXAMENS

 Centrale Eindtoets primair onderwijs: de eindtoets die de overheid aanbiedt aan leerlingen uit groep 8. De uitkomst is een advies voor het best passende brugklatype. Centraleeindtoetspo.nl

 Centrale examens voortgezet onderwijs: het centrale deel van de eindexamens vmbo, havo of vwo. Het diploma geeft toegang tot passend vervolgonderwijs. Examenblad.nl

 Staatsexamens voortgezet onderwijs: examens voor iedereen die individueel of op vso-scholen niet in staat is via het regulier voortgezet onderwijs examen af te leggen. Staatsexamensvo.nl

 Centrale examens middelbaar beroeps-onderwijs: centrale examens Nederlandse taal en Engels voor studenten in het mbo. De uitkomst is onderdeel van het mbo-diploma. Examenbladmbo.nl

 Staatsexamens Nederlands als tweede taal: examens Nederlandse taal voor iedereen die Nederlands niet als moedertaal heeft. Het diploma toont aan dat het Nederlands voldoende is voor werk of opleiding. Staatsexamensntz.nl